

MİLLÎ MÜCADELE'DE NEVŞEHİR VE ÇEVRESİ

Yrd. Doç. Dr. Hamdi DOĞAN*

Özet

Millî Mücadele yıllarında Nevşehir ve çevresi, işgal edilmemesine rağmen İngiliz, Fransız ve Yunan işgallerine karşı sessiz kalmamıştır. Öncelikle bölgede Müdafaa-i Hukuk dernekleri kurularak teşkilatlanma yoluna gidilmiştir. Daha sonra da bu millî dernekler vasıtasıyla başta yerel idareciler olmak üzere, ahali ve eşraftan ileri gelen kişiler ile bazı din adamlarının imzaladıkları işgalleri kınayan protesto telgraflarını işgal güçlerinin temsilciliklerine Meclis-i Mebusana, sadaret makamına ve diğer ilgili makamlara göndermişlerdir. Ayrıca Sivas Kongresine de Nevşehir'i temsilen bir delege gönderilmiştir.

Bu çalışmada Nevşehir ve çevresinin Millî Mücadele'deki rolü ve önemi belirtildikten sonra yurt genelinde başlayan işgallere karşı, Nevşehir halkının ortaya koyduğu tavrın neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Millî Mücadele, Nevşehir, İşgaller, Protesto Telgrafları, Ürgüp, Hacıbektaş, Avanos.

NEVŞEHİR AND ITS VICINITY DURING THE NATIONAL STRUGGLE

Abstract

This article aims to explain the role and significance Nevşehir and its vicinity had in the national struggle and to determine the reactions the people in Nevşehir displayed against the invasions throughout the country. Even though Nevşehir and its vicinity was not invaded, they did not remain silent in the wake of the English, French and Greek invasions. First they became organized by founding Associations for the Defence of Rights in the region. Then by means of these national associations they sent protest telegrams, signed initially by local authorities and prominent people in the community and some men of religion, to the representatives of invading forces, to the Congress of Deputies, to the grand viziership, and other

---

* Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

relevant offices to condemn the invasions. In addition, a delegation representing Nevşehir was sent to the Sivas Congress.

Key Words: *National Struggle, Nevşehir, Invasions, Protest Telegrams, Ürgüp, Hacibektaş, Avanos*

Giriş

Nevşehir Vilayeti İç Anadolu Bölgesinin orta kesiminde doğu da Kayseri batıda Aksaray, güney de Niğde, kuzeyde ise Yozgat ile çevrilidir. Ürgüp, Avanos, Acıgöl, Gülşehir, Derinkuyu, Hacibektaş ve Kozaklı olmak üzere 7 ilçeden meydana gelmektedir. Tarihi oldukça gerilere gitmektedir. İslam hâkimiyeti öncesinde bölgede Hititler, Asurlar, Persler, Romalılar egemenlik kurmuşlardır. Şehrin ilk çağdaki ismi Nissa(Nyssa)'dır¹. Şehir VIII.yy'dan itibaren İslam akınlarına maruz kalmıştır. Malazgirt Muharebesinden sonra Anadolu'ya gelen Türkler XI. yüzyıl sonlarında Anadolu'nun büyük bölümü ile birlikte Nevşehir ve çevresini de fethetmişlerdir². Selçuklular bu yöreye "Muşkara" ismini verdiler³. Selçuklu Devletinin yıkılışından sonra bölgeye 14. Asır ortalarına kadar İlhanlılar, daha sonra Eratnaoğulları ve Karamanoğulları hâkim oldular. 1466 yılından itibaren bölge Osmanlı hâkimiyeti altına girmiştir⁴.

Nevşehir, Osmanlı devlet idaresinde 1725 tarihine kadar Ürgüp kazasına bağlı bir köy konumunda idi⁵. Bu tarihten sonra kaza yapılmıştır⁶. Sultan III. Ahmed döneminde sadrazamlığa getirilen Damat İbrahim Paşa doğduğu yer olan Nevşehir'de büyük bayındırlık hareketlerine girişmiş imaretler, camiler, çeşmeler, hamamlar ve medreseler yaptırmıştır. Muşkara'nın ismi değiştirilerek kente Yenişehir anlamına gelen Nevşehir adını vermiştir⁷. 19. yüzyıl'da Nevşehir yöresi Niğde Sancağının bir parçası idi. Bu dönemde önemli bir merkez olmadığından Niğde'ye bağımlı olarak gelişmiş ve bu konumunu Osmanlı Devleti'nin yıkılışına kadar devam ettirmiştir⁸.

¹ Charles Texier, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, C. III, (Çev. Ali Suat), Latin Harlerine Aktaran Kazım Yaşar Koprıman-Musa Yıldız, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2002, s. 6.

² Arif Bilge, **Nevşehir ve Lale Devri Tarihi**, Nazım Bey Basımevi, Konya 1966, s.32.

³ Emrullah Güney, "Nevşehir'in Yerleşme Tarihçesi ve Şehirleşme Hareketleri" **Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları**, S.10, (Ekim 2008), s. 5.

⁴ "Nevşehir" **Yurt Ansiklopedisi**, Anadolu Yayıncılık, C. 8, İstanbul 1982, s. 6065.

⁵ **387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri(1530)**, I, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996, s.103.

⁶ Bilge, **age**, s. 46.

⁷ İlhan Şahin, "Nevşehir", **Diyanet İslam Ansiklopedisi**, C. 33, 2007, s. 65.

⁸ İbrahim Öztürk, **Niğde Sancağı**, Kömen Yayınları, Konya 2008, s. 24-26.

A. İşgaller Karşısında Örgütlenme Çalışmaları

Mondros Mütarekesinin imzalanmasından bir ay sonra işgallere karşı Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri önce yerel olarak kurulmuş, daha sonra Sivas Kongresinde alınan kararlar neticesinde bölgesel ve yerel olmaktan çıkıp bütün yurt genelinde örgütlenmeye başlamıştır⁹. Bu cemiyetlerin üyeleri Ermeni saldırılarına, Fransız, İngiliz, İtalyan ve Yunan işgallerine karşı hürriyet ve istiklal mücadelesi vermişlerdir. Bir diğer ifadeyle Mondros Mütarekesinin bu şekilde haksız bir biçimde uygulanmaya konulmasına Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin mensupları yurdu savunmak, ülke topraklarının paylaşılmasını önlemek gibi düşüncelerle kısa sürede bütün ülke genelinde örgütlenerek fiilî ve fikri mücadeleye başlamışlardır¹⁰.

Nevşehir, Millî Mücadele döneminde Niğde sancağına bağlı bir kaza konumundadır¹¹. Askeri olarak da 12. Kolorduya bağlı 11. Tümenin denetim alanı içinde idi¹². Bu Tümenin önemli silah ve cephane depolarından biri de Nevşehir'de bulunuyordu. Sivas Kongresi sonrasında da Nevşehir'de Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kurulmuştur. Dellalzade Hacı Osman Efendi Nevşehir ve çevresinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinin şubelerinin açılmasına öncülük etmiştir. Eyüp Bey, Müftü Süleyman Hakkı Efendi ve Belediye Başkanı Ahmet Efendi'de cemiyetin kurulmasına önderlik eden diğer kişilerdir. Ayrıca din âlimi Hacı Hamdi Efendi, Reji memuru Saçlı Zeki Bey, Nevşehir Müskirat müdürü Hakkı Beyzade Hamdi Bey, Mal Müdürü Ağa Oğlu Hayrullah Efendi, Tüccar Halil Efendi, Mazlum Zade İbrahim Bey ve Tatar Zade Hacı Bey Nevşehir'de Milli Mücadeleye destek veren diğer kişiler idi¹³. Bunlardan Dellalzade Hacı Osman Efendi¹⁴ Sivas

⁹ İhsan Güneş, "Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nden Halk Fırkası'na Geçiş", **AAMD**, C. III, Sayı 8, (Mart 1987), s. 428.

¹⁰ Zeki Çevik, **Millî Mücadele'de " Müdafaa-i Hukuk'tan Halk Fırkası'na Geçiş" (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002, s. 53.

¹¹ Nevşehir'in Osmanlı Dönemindeki idari durumu hakkında geniş bilgi için bkz., Gülin Erdem Öztürk, "19. ve 20. Yüzyıllarda Niğde Sancağı'nın İdari Taksimatı", **Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine**, Edt. Musa Şaşmaz, Kitabevi, İstanbul 2008, s. 69-80.

¹² **ATASE Arşivi, İSH**, Kutu No: 56, Göm No: 47, Belge No: 47-1, 2; Ahmet Hulki Saral, **Türk İstiklal Harbi, C. IV, Güney Cephesi**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009, s. 37.

¹³ Ragıp Üner, "Kurtuluş Savaşında Nevşehir", **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, Sayı 10, (Ekim 1978), s. 18-19.

¹⁴ Hacı Osman Bey 1868 yılında Nevşehir'de doğmuştur. Babası Mahmut Efendi, annesi Meryem Hanım'dır. Yusuf, Mustafa, Mahmut, Meryem ve Osman adlarında beş çocukları olmuştur. (**Emekli Sandığı Arşivi**, MT 98708). Hacı Osman Bey Nevşehir'de Medrese öğrenimi görmüştür. Medrese öğrenimini tamamladıktan sonra Konya Darü'l-Fünun'dan mezun olmuştur. Bir müddet İzmir'de vaizlik yapmış, daha sonra Nevşehir'e gelerek önemli günlerde camilerde vaaz vererek halkı aydınlatmıştır. Nevşehir

Kongresine Nevşehir delegesi olarak katılmıştır¹⁵. Nevşehir Müftüsü Süleyman Efendi de Millî Mücadeleyi destekleyen din adamları arasında yer almıştır¹⁶.

Nevşehir'deki bu faaliyetlerin dışında Avanos'ta da Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin bir şubesi kurulmuştur. Bu cemiyetin çalışmalarında en etkin kişi ise Belediye Başkanı Nuri Bey olmuştur¹⁷. Aynı şekilde Hacıbektaş'ta da cemiyetin bir şubesi açılmış bu cemiyetin başında ise, Halil Efendi bulunmakta idi¹⁸.

Millî Mücadele döneminde Nevşehir yöresine dair ceryan eden önemli bir hadise Ali Fuat Cebesoy ve Mustafa Kemal Paşa'nın Hacıbektaş'a gelerek tekke Şeyhi Salih Niyazi Baba ve Çelebi Cemalettin Efendi ile görüşmesidir. Ali Fuat Cebesoy hatıralarında, Kayseri'den Kırşehir'e giderken 11-12 Aralık gecesini Hacıbektaş'ta Cemalettin Çelebi'nin misafiri olarak geçirdiğini, Hacı Bektaş'ın kabrini ziyaret ederek başta Niyazi Baba olmak üzere bütün babalarla görüştüğünü belirtmiştir. Ayrıca Cemalettin Çelebi'nin kendisine *paşam ,milli birliğe ve teşkilata elimden gelebilen bütün maddi ve manevi yardımı yapacağım* dediğini ve Çelebi'nin sözünde sonuna kadar durduğunu ifade etmektedir¹⁹.

Mustafa Kemal Paşa, 22 Aralık 1919'da Hacı Bektaş-ı Veli Tekkesi'ne gelerek Salih Niyazi Baba ve Alevi toplumu üzerinde büyük nüfuza sahip Çelebi Cemalettin Efendi ile görüşmüştür. Mustafa Kemal Paşa bu görüşmeden memnun ayrılmıştır. Cemalettin Efendi, bu görüşmenin

---

Rüştiyesi'nde öğretmenlik yapmıştır. Nevşehir Numune Mektebin kurucularından olup aynı Mektebin fahri hocalığını da üstlenmiştir. I. Dünya Savaşı sonunda Maliye Gelir Memurluğuna atanmıştır. Bu görevi sırasında Müftü Ahmet Tevfik Bey (Önen), Reji Memuru Zeki Bey (Saçlı Zeki, Akıncılar), Tataroğlu Hacı Efendi ve vilayetin ileri gelenleri tarafından Hacı Osman Bey'in Sivas Kongresine delege olarak gönderilmesini sağlamışlardır. Hacı Osman Bey gizlice bir yaylı araba ile Kayseri'ye oradan da Sivas'a ulaşmıştır. 4 Eylül 1919 tarihinde Mustafa Kemal Paşa'nın başkanlığında toplanan Sivas Kongresine Nevşehir'den delege olarak katılmıştır. Sivas Kongresinden sonra maliyedeki gelir memurluğu görevine dönmüş, 1932 yılında emekli olmuştur. Hacı Osman Bey, 12 Temmuz 1950 tarihinde 82 yaşında iken vefat etmiştir. Nevşehir Mezarlığına defnedilmiştir. Ancak mezarlığın kaldırılması nedeni ile bugün mezarının yeri bilinmemektedir. (Hikmet Denizli, **Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996, s. 162-163.)

¹⁵ Mahmut Goloğlu, **Sivas Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008, s. 82.

¹⁶ Ali Sarıkoyuncu, **Atatürk Din ve Din Adamları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002, s. 132.

¹⁷ "Nevşehir", **Yurt Ansiklopedisi**, s. 6071.

¹⁸ Yusuf İzzettin Kılınçer, **Atatürk ve Kırşehir**(1919-1938), (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara 2006, s. 10.

¹⁹ Ali Fuat Cebesoy, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2010, s. 329.

ardından Mustafa Kemal Paşa'ya yardımda bulunmaları için bütün bendeganına bir beyanname neşretmiştir²⁰.

Mustafa Kemal Paşa, Hacıbektaş dergahı postnişini Cemalettin Efendi'ye 26 Eylül 1919'da²¹, postnişin vekili ve türbedarı Salih Niyazi Baba'ya da 12 Ekim 1919²² da vatan ve millet uğrunda yaptıkları çalışmalarından dolayı teşekkür eden telgraflar göndermiştir.

Mustafa Kemal Paşa tarafından Çelebi Celaleddin Efendi'ye 2 Ocak 1920 günü gönderilen ve yapılmasını istediği telgrafta ise şu hususlara değinmiştir. *Yolculuğumuz sırasında görüp incelediklerimiz bizlere, gerçek koruyucu Ulu Tanrı'nın yardımı ile meydana gelen ulusal birliğimizin dayanağı olan ulusal örgütün kök salmış ve ulusun ve ülkenin geleceğini kurtarmak için gerçekten güvenilir bir güç ve erk durumuna gelmiş olduğunu sevinçle gösterdi.*

*Dış durum, bu ulusal dayanç ve birlik yüzünden Erzurum ve Sivas Kongresi ilkelerine göre ulusa ve yurda elverişli bir şekle girmiştir. Kutsal birliğimize, dayanç ve inancımıza güvenerek yasal isteklerimizin elde edileceği güne değin direnerek çalışılması ve bu bildirimizin köylere varıncaya dek bütün ulusa duyurulması rica olunur*²³.

Mustafa Kemal Paşa, Cemalettin Efendi, Salih Niyazi Baba ve arkadaşlarına 22 Mart 1920 tarihinde çektiği bir diğer telgrafta yapılmakta olan mücadelenin başarısında onların maddi ve manevi yardımlarına işaret etmiş ve bunun önemini vurgulamıştır²⁴.

Nevşehir ve çevresinde Millî Mücadeleye verilen desteğin yanında, karşı faaliyetler de ceryan etmiştir. Halkı yurt genelinde Millî Mücadele'ye karşı kıskırtmaya başlayan Teali-yi İslam Cemiyetinin bir şubesinin Nevşehir'de açılacağı Tasvir-i Efkar gazetesinin "Teali-yi İslamiye Cemiyeti Hayriyesi" başlığı altında 21 Aralık 1919'da yayınlanan bir yazıda duyurulmuş idi²⁵. Bu cemiyetin faaliyetleri Niğde ve Nevşehir'de hisedilmeye başlanmıştı²⁶. Bu durum üzerine tedbir alınması lüzumu ortaya

---

²⁰ Selahattin Tansel, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C. II, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1973, s. 172.

²¹ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 2, Göm No: 96, Belge No: 96-1,2.

²² **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 3, Göm No: 2, Belge No: 2-1,2.

²³ Gazi Mustafa Kemal Atatürk, **Nutuk**, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 445.

²⁴ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 28, Göm No: 105, Belge No: 105-1, 2.

²⁵ Yücel Özkaya, "Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler", **AAMD**, C. IV, Sayı 10, (Kasım 1987), s. 179.

²⁶ **ATASE Arşivi, ATAZB**, Kutu No: 11, Göm No: 48, Belge No: 48-1-11.

çıkıyordu²⁷. Bu gelişmeler üzerine Niğde Kilikya Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Başkanı Ahmet Remzi Mustafa Kemal Paşa'ya çektiği telgrafta Nevşehir'de Millî Mücadele karşıtı ortaya çıkan gelişmelerin bazı aşırı maceracı kişilerden kaynaklandığını belirtilerek bu hadiselerin gönderilecek bir heyet tarafından inceleneceğini hazırlanacak rapora göre durumun bilahere arz olunacağını ifade etmiştir²⁸. Nitekim Nevşehir'deki bu gelişmeler üzerine 11. Fırka Kumandanı vekili Mümtaz Bey tarafından bu olaylar incelenmiş, hadiselerin baş sorumlusu olarak gösterilen Nevşehir belediye başkanı görevinden alınıp diğer şahıslar da tutuklanmıştır²⁹.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal Paşa Rauf Bey'e ivedi olarak gönderdiği 21 Mart 1920 tarihli telgrafta, Kuva-yı Milliyeyi ortadan kaldırmak amacı ile "Teali-yi İslam" adı altında bir cemiyetin kurulduğunu, bu cemiyetin Nevşehir'de de Millî Mücadele karşıtı faaliyette bulunduğunu bildirmiştir³⁰. Bu cemiyet Nevşehir Kaymakamı Nedim Bey'in başkanlığında kurulmuştu. Cemiyetin üyeleri "*Padişah'tan başka hiçbir güç tanımayız. Kuva-yı Milliyeyi dağıtmak için malca, bedence bütün gücümüzü harcamaya yemin ettik*" diyorlardı³¹. Mehmet Arif Bey, 11. Fırka kumandanı olarak Niğde'de göreve başladıktan sonra Nevşehir ve çevresinde asayiş kontrol altına almıştır³².

B. İşgallere Karşı Ortaya Konan Tepkiler

İşgaller karşısında ülkenin dört bir tarafında büyük bir endişe ve tepki oluşmuştur. İzmir'in Yunanlılar tarafından işgali üzerine yurdun her tarafından başta sadaret olmak üzere askeri ve mülki makamlara, işgal kuvvetlerinin temsilciliklerine bu işgali protesto eden telgraflar yağmaya başlamıştır³³. Anadolu'nun değişik bölgelerinden gönderilen protesto telgraflarının sayısı yaklaşık on bine ulaşmıştır³⁴.

İzmir'in işgali dolayısıyla Nevşehir ve çevresinden gönderilen protesto telgraflarının içerikleri ise şu şekildedir:

²⁷ ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 412, Göm No: 121, Belge No: 121-1.

²⁸ İzzet Öztoprak, "Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları", AAMD, C. 8, Sayı 22 (Kasım 1991), s. 134.

²⁹ ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 11, Göm No: 34.

³⁰ Gazi Mustafa Kemal, Nutuk, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 519.

³¹ Nutuk, C. I, s. 575.

³² ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 11, Göm No: 40

³³ Mustafa Turan, Yunan Mezalimi İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006, s. 276.

³⁴ İzmir Fecayi, s.170, (Eserde basım yeri ve basım tarihi bulunmamaktadır).

Arabsun (Gülşehir) ahalisi namına Müftü İsmail ve müderris İsmail tarafından sadaret makamına 16 Mayıs 1919 tarihinde gönderilen telgrafta³⁵, İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalinin haber alınması üzerine ahalinin heyecana geldiği ve hükümet meydanında toplanıldığı vatanın öz toprağı olan İzmir ve çevresinin Türk topraklarından ayrıldığını görmektense ölmeyi tercih edeceklerini, vatani hizmetlerini malca, bedence ifa etmek üzere hükümetin emirlerini beklediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca bu husustaki isteklerini de İtilaf Devletleri'nin temsilcilerine telgrafla bildirmişlerdir³⁶.

Nevşehir Redd-i İlhak Heyet-i Milliyesi tarafından Sadaret Makamına 16 Mayıs 1919 tarihinde çekilen telgrafta:

Hukukun muhafazası ve korunması için bütün dünyanın adaletine güvendiği Mösyö Wilson prensiplerine ve sulh konferansında tecelli edecek adalete şiddetle intizar edildiği ve Anadolu'nun ruhunu teşkil eden İzmir ve çevresinin koparılarak Yunan tarafına verilmesi Türklerin hissiyatına kast etmektedir. Bu durum masum insanların kanının akmasına, hak ve adaletin ortadan kalkmasından başka bir sonuç vermeyecektir. Milli hukukun temin ve muhafazası için canımızı feda edeceğimize İtilaf devletleri nezdinde hak ve hukukun düzenlenmesi için insani teşebbüslerin yapılmasını istirham ederiz³⁷.

Nevşehir Müdafaa-i Vataniye Heyet-i Milliyesi tarafından Sadaret Makamına 16 Mayıs 1919 tarihinde çekilen telgrafta:

Vatanınızın can damarını teşkil eden İzmir'imizin Wilson Prensiplerine aykırı olarak Yunanlılar tarafından işgali haberi hepimizin kalbini yaraladı. Hepimiz meşru hukukumuzun korunması için her türlü fedakarlığı yapmaya yemin ettik. Sizin de bu konuda fedakarlığınızı bekler, fedakarlığa hazır olduğumuzu bildiririz³⁸.

Nevşehirli vatandaşlar tarafından İstanbul'daki İtilaf devletlerinin temsilcilerine 16 Mayıs 1919 tarihinde çekilen telgrafta :

Bütün manasıyla Türk memleketi bulunan ve çoğunluğunu Türk milletinin oluşturduğu İzmir'in Yunanlılara ilhaki müthiş bir hadise olup hak ve adalet ilkelerine aykırıdır. Hakimiyet-i Milliyeyi yok sayan bu hadise bütün milleti derinden yaraladı. Elem verici bu olayı bütün vicdanlar nefretle red etmektedir. Bu hareketin reddedilmesi ricamıza delalet buyrulmasını rica ederiz³⁹ demişlerdir.

³⁵ Haluk Selvi, **İşgal ve Protesto**, Değişim Yayınları, İstanbul 2007, s. 389.

³⁶ BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 6, 16 Şaban 1337.

³⁷ BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 44, 16 Şaban 1337.

³⁸ BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 28, 16 Şaban 1337.

³⁹ Selvi, **age**, s. 390.

Ürgüp Belediye Reisi Tahsin, Müftü Mustafa, eşraftan Mehmet ve Halil tarafından 16 Mayıs 1919 tarihinde Sadaret Makamına gönderilen telgrafta;

Eskiden beri Türk ve İslâm memleketi olan İzmir'in Yunanistan'a ilhakını büyük bir üzüntüyle haber aldık. İzmir'in Osmanlı idaresinde kalmasını Dövel-i Muazzama mümessillerinden istirham eyledik. Kırk bin nüfus adına bunu istirham ederiz⁴⁰.

Ürgüp Belediye Reisi Tahsin, ulemadan Hamid, Abdullah, Müftü Mustafa, eşraftan İzzet, müderris Mustafa Kemal, müderris Mehmed Tevfik, eşraftan Mehmed Sadık, Mehmed Fevzi, Hasan Halil ve Ahmet'in 24 Mayıs 1919 tarihinde Sadaret Makamına çektikleri telgrafta;

İzmir ve çevresinin Yunan askeri tarafından işgal olunduğuna katliam ve eşyalarının yağma olunduğu denizden İslam cesedlerinin çıkarıldığı ve kısım kısım yaralıların ürperten feryad ve figandan sabır ve tahammül edilemez fecayi teesürle öğrenmiş bulunmaktayız. Buna hangi vicdan tahammül eder. Eğer bütün müslümanların yok edilmesi isteniliyorsa bu bir yere toplanıp yapılabilir. Buna sadece Türkler değil kimse tahammül edemez. Biz Ürgüp halkıda fecayiye görmektense ölmeyi tercih ederiz. İzmir'in bu elim hadiseden kurtarılmasını sabırsızlıkla bekliyoruz⁴¹.

İstanbul'da İngiliz-Fransız ortak hâkimiyetinin kurulacağı ve Türkiye'nin başkentinin Anadolu'ya taşınacağı haberi üzerine İngiliz Yüksek Komiserliğine 9 Ocak 1919 tarihinde, Hacı Bektaş Dergahı Postnişini Cemalettin Efendi ve Hacıbektaş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti başkanı Halil tarafından bu durumu protesto eden bir telgraf çekilmiştir⁴².

Maraş, Urfa ve Antep'in işgali üzerine de Mustafa Kemal Paşa bütün vilayet ve Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyelerine bir tamim göndererek bu işgallerin protesto edilmesini istemişti⁴³. Bu tamim doğrultusunda bugün Nevşehir'in ilçesi olan Avanos'tan 14 Kasım 1919'da Fransız ve İngiliz Yüksek Komiserliğine Fransız işgallerini protesto eden bir telgraf gönderilmiştir⁴⁴.

⁴⁰ BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 16, 16 Şaban 1337; Selvi, **age**, s. 391.

⁴¹ BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 834, Göm. No: 5, 23 Şaban 1337; Selvi, **age**, s. 391-392.

⁴² Bilal Şimşir, **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992, s. 347.

⁴³ Ali Sevim-İzzet Öztoprak-Mehmet Akif Tural, **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006, s. 128; Hale Şıvgın, "Mustafa Kemal'in Maraş'ın Kurtuluşu İçin Faaliyetleri" **AAMD**, C. IV, Mart 1988, Sayı 11, s. 489; Bekir Sıtkı Baykal, **Heyet-i Temsiliye Kararları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989, s. 48.

⁴⁴ Yaşar Akbiyık, **Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999, s. 85.

Ali Rıza Paşa kabinesinin 3 Mart 1920 de istifası üzerine millî isteklere aykırı bir kabinenin kurulması ihtimaline karşı 4 Mart 1920 tarihinde Mustafa Kemal Paşa komutanlara, valilere, mutasarrıflara ve Müdafaa-i Hukuk Heyet-i Merkeziyelerine gönderdiği bir tamimde, padişahlık katına, Meclis-i Mebusan Başkanlığına ve basına bir dakika bile geçirilmeksizin çok sert bir dille bu durumu protesto eden telgraflar çekilmesini istemiştir⁴⁵.

Mustafa Kemal Paşa'nın bu bildirisi üzerine kurulacak yeni hükümetin millî isteklere uygun nitelikte kurulması yönünde Meclis-i Mebusan'a Nevşehir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adına Eyüp, Müftü Süleyman Hakkı, belediye reisi Ahmet ve kasaba ileri gelenleri tarafından bir telgraf çekilmiştir⁴⁶. Bu telgrafta şöyle denilmektedir:

Milletin tâ amâk-ı kalbinden doğan ve bir hiss-i Vatan-perverâne ile mevki-i faaliyete getirilen ve Meclis-i Mebusanın mazhar-ı itimadı olan Ali Rıza Paşa Kabinesinin, haricî entrikalarına alet olduğu vatan ve milliyetle bir alâkası olmadığı bilfiil müsbet bulunan malum ve milletçe merdut bir fırkanın tesir-i nüfuzu ile istifaya icbar edildiği ve Ferit Paşa'nın riyasetindeki bir kabinenin mevki-i iktidara gelmek ihtimalinin mevcut bulunduğunu kemal-i teessürle haber aldık. Bunu işiten ve mukadderatını takdir ve hukukunu müdafaya uğraşan mütabassır milletimiz derhal galeyana gelerek amal-ı milliyeye hadim bir kabinenin teşkiline kadar hükümetle fekk-i irtibat hususundaki kararlarında ölüncüye kadar azim ve sebat edeceklerdir. Memleketimizde bu buhran-ı elimi tevlide sebebiyet veren bu gibi eşhas-ı muzırrayı tel'in eder ve amel-i milliyeye hadim bir kabinenin mevki-i ibtidara getirilerek galeyan-ı milletin teskin ve tatminini arz eyleriz⁴⁷.

Avanos Belediye Reisi Nuri, müderris Salih, Avanos Müftüsü Ahmet, ahaliden Mevlüt, Ahmet, Ali, Hasan, Hamza, Mustafa, Ali Rıza, Hakkı, Hasan, Mehmet, Hasan, Sadrettin, Ömer ve Hilmi tarafından 9 Mart 1920 tarihinde gönderilen telgrafta ise Ferit Paşa gibi bu millete hiçbir şekilde bağlı olmayan birinin kabineyi kurmasını istemediklerini belirtmişlerdir. Telgrafın içeriği ise şu şekilde idi⁴⁸:

⁴⁵ Nutuk, C. I, s. 533.

⁴⁶ Mehmet Şahingöz, **Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001, s.141; Mahmut Goloğlu, **Üçüncü Meşrutiyet**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2010, s. 334.

⁴⁷ **Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi**, D. 4, C. I, s. 354-355.

⁴⁸ Şahingöz, **Ali Rıza Paşa Hükümeti**, s. 230

Yakın bir zamanda kardeşlerinizin arasından ayrılırken onların atfettikleri son nazarlar diyordu ki; canlı kemiklerimizi ezdirmeyiniz. Bugün kabine sükût etti. yerine Ferit Paşa gibi bu millet toprağına hiçbir hisle merbut olmayan ferikler gelmesin, Allah göstermesin. O zaman yalnız sizin bizlerin değil ecdadımızın bile feryadlarına dayanamazsınız. Amal-ı milliyeye muvafık bir kabine için çalışınız. Bizler peyrev olduktan sonra her zaman millet arkanızdadır⁴⁹.

İstanbul'un 16 Mart 1920 tarihinde işgal edilmesi⁵⁰ Hacı Bektaş ahalisi tarafından büyük bir tepkiyle karşılanmıştır. Hacıbektaş Postnişini Salih Niyazi Baba da 17 Mart 1920 tarihinde Heyet-i Temsiliyeye bir telgraf göndererek memleketin selamete ulaştırılması için alınacak tedbirlerin netice vermesini arzu ettiklerini belirtmiştir⁵¹.

C. Birinci Mecliste Nevşehirli Milletvekilleri

1. Ata Bey (Atay)

Ata Bey, 1882'de Nevşehir'de doğmuştur⁵². Maraş mutasarrıfı iken İstanbul Mebusan Meclisinin son dönemi için yapılan seçimlerde Niğde'den milletvekili olmuştur⁵³. 16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un İtilaf devletleri tarafından işgal edilmesi ve Meclis'in feshi üzerine Millî Mücadeleye katılmak üzere Temsil Heyetinin talimatına uyarak Ankara'ya gelmiştir. TBMM Genel Kurulu'na Niğde Milletvekili olarak 3 Temmuz 1920'de katılmıştır⁵⁴. 13 Aralık 1920'de Meclis Divan Katipliğine seçilmiştir⁵⁵. 14 Temmuz 1920 tarihinde Müdafaa-i Hukuk Cemiyetlerinde çalışmak üzere memur edilmiş, mebuslara ait Büyük Millet Meclisi Tezkeresinde Ata Bey

⁴⁹ MMZC, D. 4, C. 1, s. 385.

⁵⁰ Sina Akşin **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, C. II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998, s. 404.

⁵¹ Mehmet Şahingöz, **İzmir, Maraş ve İstanbul'un İşgali Üzerine Yapılan Protesto ve Mitingler**, (Basılmamış Doktora Tezi), Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1986, s. 469.

⁵² **TBMM Arşivi, 359 NSD**, Tercüme-i Hâl Kâğıdı; Fahri Çoker, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994, s. 809.

⁵³ **İlk Meclis Anketi-Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004, s. 320; **Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 1920-1991**, TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1994, s. 40.

⁵⁴ **TBMM Arşivi, I.Dönem Muamelat Defterleri**, Rumuz II, 2/2, s. 57.

⁵⁵ **I.Dönem MMD**, s. 57; Çoker, **age**, s. 809.

de görevlendirilen mebuslar arasındadır⁵⁶. Mecliste İçişleri, Bütçe komisyonlarında ve Memurin Muhakematı Tetkik Kurulunda çalışmıştır. II. toplantı yılında İçişleri Komisyonunun başkanlığı'nı yapmıştır⁵⁷. 21 Nisan 1921'de Dâhiliye Vekilliğine getirilmiştir. 26 Ocak 1922'de Harp Encümeni kararı ile ordu geri hizmetlerinde gözetim ve yardım için kurulan Meclis Heyetinde görevlendirilmiştir⁵⁸.

2. Ahmet Hakkı Paşa (Sütekin)

Tümgeneral Ahmet Hakkı(Sütekin) Paşa 1867'de Nevşehir'in Avcılar Köyünde doğmuştur. 1917'de müstakil Niğde Livası, Liva Genel Meclisi'ne üye seçilmiş ve bu görevi üç sene sürmüştür. Liva Genel Meclisi üyeliği görevini sürdürürken TBMM'nin Birinci Dönemi için yapılan seçimde Niğde Milletvekili olarak 26 Nisan 1920'de Meclise katılmıştır⁵⁹.

Meclis'te bayındırlık⁶⁰, bütçe, eğitim⁶¹, sağlık sosyal yardım⁶² ve PTT Komisyonlarında⁶³ çalışmıştır. 12 Temmuz 1920'de Meclis kararıyla yöresinde vatani hizmet için süresiz izinli sayılmıştır⁶⁴. Görevi sonunda hastalandığından ancak 1 Mart 1921'de Meclis'e dönebilmiştir. 26 Mart'ta Harp Komisyonu kararıyla ordu geri hizmetlerine yardım ve gözetim için memur edilmiştir. Aksaray'da Batı Cephesi'nin iaşesini sağlamak için teşkil edilen zahire alma ve gönderme komisyonu ve askerlik şubeleri muamelat denetimlerinde bulunmuştur. 17 Ağustos-18 Eylül 1922 arası Amasya, 7 Mart-11 Mayıs 1923 arası Elcezire İstiklal Mahkemeleri'nde üye olarak bulunmuştur⁶⁵. İstiklal Mahkemelerinde görevlendirilmesi nedeniyle TBMM'nin 22 Nisan 1925 tarih ve 144 sayılı kararı ile kırmızı-yeşil şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir⁶⁶.

---

⁵⁶ TBMM ZC, D. I, C. 2, s. 327; Selma Çamur, **Birinci Mecliste Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Niğde 2009, s. 61.

⁵⁷ TBMM Arşivi, I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, Esas No: 10, Rumuz: II-2a/4, 1336-1339, s. 71-72.

⁵⁸ Veysel Genya; **Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 25. Yıl Dönümünü Anış, 23 Nisan 1945**, Ankara 1945, s. 106; **I.Dönem MMD**, s. 57.

⁵⁹ TBMM Arşivi, 360 NSD, Tercüme-i Hâl Kağıdı.

⁶⁰ I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, s.113; Genya, **Anış**, s. 180.

⁶¹ I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, s. 113; Çoker, **age**, s. 808.

⁶² I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, s. 120.

⁶³ I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, s. 129; **I.Dönem MMD**, s. 49; Genya, **Anış**, s. 189.

⁶⁴ **I.Dönem MMD**, s. 49.

⁶⁵ TBMM Arşivi, 360 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı; Çoker, **age**, s. 808; Ergün Aybars, **İstiklal Mahkemeleri C. I-II, 1920-1927**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988, s. 170.

⁶⁶ TBMM ZC, D. 2, C. 18, s. 394.

SONUÇ

Nevşehir ve çevresi Mondros Mütarekesince tespit edilen işgal alanları dışında kaldığı için Millî Mücadele yıllarında önemli bir askerî ve siyasal olaya tanık olmamıştır. Ancak bu durum ülkenin değişik bölgelerinde gerçekleştirilen işgallere Nevşehir halkının kayıtsız kaldığı anlamına gelmez. Çünkü bu işgallere Nevşehir yöresinden sert tepkilerin gösterildiğini belirtmek gerekir. Sivas Kongresine Nevşehir adına Dellalzade Hacı Osman Efendi delege olarak katılmıştır. Müdafaa-i Hukuk Derneklerinin Nevşehir, Avanos ve Hacıbektaş'ta şubeleri açılmıştır. Millî Mücadeleye Manevi, psikolojik ve lojistik katkılar yapılarak her türlü destek verilmeye çalışılmıştır.

Yine Mustafa Kemal Paşa'nın Hacıbektaş'a gelerek Hacı Bektaş-ı Veli Tekkesi Çelebisi Cemaleddin Efendi ve Tekke Şeyhi Salih Niyazi Baba ile görüşmesi oldukça önemlidir. Çünkü bu görüşmeden sonra bu iki lider de Millî Mücadele'ye destek vermişlerdir. Ayrıca Millî Mücadele'nin cereyan ettiği bütün cephelerde Nevşehir, Ürgüp, Avanos ve Gülşehir'den birçok kişi bu muharebelere katılarak şehit düşmüşlerdir.

KAYNAKÇA**1. Arşivler****a. ATASE Arşivi**

ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 11, Göm No: 48, Belge No: 48-1-11.

ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 2, Göm No: 96, Belge No: 96-1, 2.

ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 28, Göm No: 105, Belge No: 105-1, 2.

ATASE Arşivi, ATAZB, Kutu No: 3, Göm No: 2, Belge No: 2-1, 2.

ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 56, Göm No: 47, Belge No: 47-1, 2.

ATASE Arşivi, İSH, Kutu No: 412, Göm No: 121, Belge No: 121-1.

b. Başbakanlık Osmanlı Arşivi

BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 16, 16 Şaban 1337.

BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 28, 16 Şaban 1337.

BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 44, 16 Şaban 1337.

BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 830, Göm. No: 6, 16 Şaban 1337.

BOA, BEO, A. VRK, Dos. No: 834, Göm. No: 5, 23 Şaban 1337.

c. TBMM Arşivi

359 NSD, Tercüme-i Hâl Kâğıdı.

360 NSD, Tercüme-i Hal Kağıdı.

I.Dönem Milletvekilleri Muamelat Defterleri, Rumuz II, 2/2.

I. Dönem Şube ve Encümenler Defteri, Esas No:10, Rumuz:II-2a/4, 1336-1339.

Meclisi Mebusan Zabıt Ceridesi, D. 4, C. I, TBMM Basımevi, Ankara 1992.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. I, C. 2, TBMM Basımevi, Ankara 1981.

TBMM Zabıt Ceridesi, D. 2, C. 18, TBMM Basımevi, Ankara 1976.

d. Emekli Sandığı Arşivi

Dellalzade Hacı Osman Efendi (Öğüt) MT 98708.

2. Telif Eser ve Makaleler

Akbıyık, Yaşar, **Milli Mücadelede Güney Cephesi Maraş**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 1999.

Akşin, Sina, **İstanbul Hükümetleri ve Milli Mücadele, C.II**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara 1998.

Aybars, Ergün, **İstiklal Mahkemeleri C. I-II, 1920-1927**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir 1988.

Baykal, Bekir Sıtkı, **Heyet-i Temsiliye Kararları**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.

- Bilge, Arif, **Nevşehir ve Lale Devri Tarihi**, Nazımbey Basımevi, Konya 1966.
- Cebesoy, Ali Fuat, **Milli Mücadele Hatıraları**, Temel Yayınları, İstanbul 2010.
- Çamur, Selma, **Birinci Mecliste Niğde Milletvekilleri ve Siyasi Faaliyetleri**, Niğde Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Niğde 2009.
- Çevik, Zeki, **Millî Mücadele’de “Müdafaa-i Hukuk’tan Halk Fırkası’na Geçiş” (1918-1923)**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2002.
- Çoker, Fahri, **Türk Parlamento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem 1919-1923**, C. III, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara 1994.
- Denizli, Hikmet, **Sivas Kongresi Delegeleri ve Heyet-i Temsiliye Üyeleri**, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1996.
- Gazi Mustafa Kemal, **Nutuk**, C.I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1989.
- Genya, Veysel; **Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 25. Yıl Dönümünü Anış, 23 Nisan 1945**, Ankara 1945.
- Goloğlu, Mahmut, **Sivas Kongresi**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul 2008.
- _____, **Üçüncü Meşrutiyet**, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul, 2010.
- Güneş, İhsan, “Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nden Halk Fırkası’na Geçiş”, **AAMD**, C. III, Sayı 8, (Mart 1987), s. 427-442.
- Güney, Emrullah, “Nevşehir’in Yerleşme Tarihiçesi ve Şehirleşme Hareketleri” **Nevşehir Kültür ve Tarih Araştırmaları**, Sayı 10, (Ekim 2008), s. 3-13.
- İlk Meclis Anketi-Birinci Dönem TBMM Milletvekillerinin Gelecekte Bekledikleri**, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2004.
- Kılınçer, Yusuf İzzettin, **Atatürk ve Kırşehir(1919-1938)**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) Ankara 2006.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Albümü, 1920-1991**, TBMM Genel Sekreterliği Yayınları, Ankara 1994.
- “Nevşehir” **Yurt Ansiklopedisi**, Anadolu Yayıncılık, C. 8, İstanbul 1982, s. 6051-6139.
- Özkaya, Yücel, “Ulusal Bağımsızlık Savaşı Boyunca Yararlı ve Zararlı Dernekler”, **AAMD**, C. IV, Sayı 10, (8 Kasım 1987), s. 139-168.
- Öztoprak, İzzet, “Adana ve Çevresinde Müdafaa-i Hukuk Çalışmaları”, **AAMD**, C. 8, Sayı 22 (Kasım 1991), s. 117-139.
- Öztürk, Gülin Erdem, “19. ve 20. Yüzyıllarda Niğde Sancağı’nın İdari Taksimatı”, **Niğde, Aksaray ve Nevşehir Tarihi Üzerine**, Edt. Musa Şaşmaz, Kitabevi, İstanbul 2008, s. 69-80.

- Öztürk, İbrahim, **Niğde Sancağı**, Kömen Yayınları, Konya 2008.
- Sarıkoyuncu, Ali, **Atatürk Din ve Din Adamları**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara 2002.
- Selvi, Haluk, **İşgal ve Protesto**, Değişim Yayınları, İstanbul 2007.
- Sevim, Ali, İzzet Öztoprak, Mehmet Akif Tural, **Atatürk'ün Tamim, Telgraf ve Beyannameleri**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.
- Şahin, İlhan, “Nevşehir”, Diyanet İslam Ansiklopedisi, C. 33, İstanbul 2007, s. 64-67.
- Şahingöz, Mehmet, **İzmir, Maraş ve İstanbul'un İşgali Üzerine Yapılan Protesto ve Mitingler**, (Basılmamış Doktora Tezi), Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Ankara 1986.
- _____, **Ali Rıza Paşa Hükümetinin İstifası ve Tepkileri**, Bizim Büro Basımevi, Ankara 2001.
- Saral, Ahmet Hulki, **Türk İstiklal Harbi, C. IV, Güney Cephesi**, Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı Yayınları, Ankara 2009.
- Şıvgın, Hale, “Mustafa Kemal'in Maraş'ın Kurtuluşu İçin Faaliyetleri”, **AAMD**, C. IV (Mart 1988), Sayı 11, s. 481-494.
- Şimşir, Bilal, **İngiliz Belgelerinde Atatürk (1919-1938)**, C. I, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1992.
- Tansel, Selahattin, **Mondros'tan Mudanya'ya Kadar**, C. II, Başbakanlık Kültür Müsteşarlığı Yayınları, Ankara 1973.
- Texier, Charles, **Küçük Asya Coğrafyası, Tarihi ve Arkeolojisi**, C. III, (Çev. Ali Suat), Latin Harlerine Aktaran Kazım Yaşar Koprıman-Musa Yıldız, Enformasyon ve Dokümantasyon Hizmetleri Vakfı, Ankara 2002.
- Turan, Mustafa, **Yunan Mezalimi İzmir, Aydın, Manisa, Denizli 1919-1923**, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara 2006.
- Üner, Ragıp, “Kurtuluş Savaşında Nevşehir”, **Tarih ve Edebiyat Mecmuası**, Sayı.10,(Ekim 1978), s. 17-21.
- 387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri(1530)**, I, Başbakanlık Osmanlı Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, Ankara 1996.

Ek 1: İzmir'in İşgali Üzerine Nevşehir Müdafaa-i Vataniye Heyet-i Milliyesi Tarafından Sadaret Makamına Çekilen Protesto Telgrafı

